

Лисенко Анна Миколаївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ)

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу Кучма О. І.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ ПОЕЗІЙ Г. ГОФМАНСТАЛЯ

Як відомо, переклад – одна з найважливіших форм встановлення міжкультурних зв'язків. Важливим аспектом, що формує уявлення про націю, є її культурна спадщина. Саме тому надзвичайно актуальним питанням був, є та завжди лишатиметься художній переклад, мета якого і полягає у презентації літературних досягнень певної країни/культури на міжнародній арені.

Художній переклад передбачає цілу низку викликів. Перший з них полягає в правічній дискусії – чи можна застосовувати науковий підхід до художнього перекладу взагалі, чи це все ж таки чисте мистецтво, особливе світовідчуття, хист, вчитися якому немає сенсу.

Наступний виклик стосується меж перекладацької свободи. Чи існує чіткий рубіж, що розділяє поняття «автор» та «перекладач»? Де закінчується художній переклад, а де починається цілком незалежна оригінальна поезія? І класичне питання, яким цікавився ще Олександр Сергійович Пушкін: перекладач – слуга чи суперник поета?

Одне з найактуальніших та водночас найсуперечливіших питань перекладознавства: що ж важливіше зберегти при перекладі – форму чи зміст? В ідеалі і те, і інше. Перекладач завжди має прагнути довершеності, навіть усвідомлюючи її недосяжність.

Кліффорд Ландерс завжди наголошував на тому, настільки важливо прочитати готовий переклад уголос: «Цілком імовірно, що переклад, який

погано звучить, є поганим перекладом у цілому» [2, с. 100]. Отже, звучання вірша, його мелодичність є одним із вирішальних критеріїв якості перекладу.

Краса та виваженість форми, естетизація та яскраво виражена сугестивність – головні візитівки видатного австрійського письменника Гуго фон Гофмансталя. Основними темами його доробку вважають усвідомлення незбагненності найбільших таємниць людства – часоплину, сенсу життя та смерті.

Постать Гуго фон Гофмансталя є порівняно загадковою для українського читача, незважаючи на те, що поетичний стиль славетного австрійця, що вирізняється особливою мелодичністю, резонує зі стилем корифеїв вітчизняної літератури.

Над українськими перекладами поетичних творів Гофмансталя працювали Іван Крушельницький, Михайло Орест, Мойсей Фішбейн та інші. Однак величезна частина доробку досі лишається незвіданою для українського читача.

Особливо малодослідженим вважається ранній період творчості Гуго фон Гофмансталя (1888-1892). Зазвичай дослідники акцентували свою увагу на більш зрілих творах Гофмансталя, позиція та стиль якого вже остаточно сформувалися. Перші спроби пера вирізнялися юнацькою наївністю, посиленою романтизацією, чим, можливо, і «приспали» пильність літературознавців та перекладачів. Однак, на мою думку, не варто нехтувати таким цікавим етапом становлення великого австрійського поета, адже вірші раннього періоду наповнені музичністю, легкістю, духом юності, ще не такими складними та багатозначними, але все ж надзвичайно цікавими символами.

У цій статті підсумовуються результати аналізу власних перекладів поезії Гуго фон Гофмансталя, перекладацькі стратегії та прийоми, необхідні для передачі змісту, настрою та авторського стилю. Для прикладу, розглянемо вірш 1890 року «Der Pessimisten» («Песимістам»). Незважаючи на відверту конотацію заголовка, насправді настрої вірша не пригнічений, а

життєствердний. Ця життєствердність вимальовується завдяки численним паралелям, де на кожен мінус завжди знаходиться плюс (Plagen – Liebe, Verzagen – Begeisterung, klagen – blühen тощо). Головну мудрість поезії зосереджено у двох останніх рядках: Und es erlischt erst dann der letzte Traum, Wenn er das letzte Herz zu Gott getragen! (І мрія згасне безвоскресно лиш в ту мить, Коли вже буде нікому її плекати).

Віршовий розмір «Den Pessimisten» – п’ятистопний ямб, превалює жіноча рима. Цікавим є авторський вибір римування. Поезія написана так званою європейською імітацією газелі першого типу, де всі непарні рядки за винятком першого не римуються, а усі парні – мають спільну риму з першим рядком.

У перекладі віршовий розмір – шестистопний ямб, переважає жіноча рима. Повноцінну форму газелі не було збережено, рядки 6, 8 і 10 не римуються з першим рядком, тому умовно можна поділити переклад на 2 частини: перша у формі рубаї (ааба), а друга – секстини (абвбгб).

При перекладі «solang» українською вибір зроблено на користь «поки», а не «допоки», зважаючи на бажану двоскладність. Дієслово «locken», тобто «приваблювати», перекладено не дослівно для кращого ритмічного малюнку. Слово «Begeisterung» (в оригіналі «Begeistrung», з міркувань мелодики) було вирішено перекласти не найочевиднішим синонімом «поривання» з метою збереження рими. У третьому рядку без шкоди для сенсу відбулася заміна слова «Zeit» на «дні». У четвертому рядку трансформація зумовлена відсутністю в українській мові однослівного відповідника німецького слова «dichterlos», тому було додано прийменник «без». Також для збереження ритміки було додано прикметник «сірі», що відсутній у тексті оригіналу, проте все ж не суперечить настрою рядка, супроводжуючи прикметник «schrecklich». У сьомому рядку використано досить образне синонімічне порівняння: («Solang das Leid, das ewge, uns umflicht» – «Допоки відчай душу в’є плющем»). У рядку номер дев’ять було додано слово «безвоскресно» з метою гармонізації ритміки,

драматизації, акцентуації незворотності. У останньому рядку також спостерігаємо художній перифраз: «Wenn er das letzte Herz zu Gott getragen» – «Коли вже буде нікому її плекати».

Отже, перекладацькі трансформації неunikні, проте варто чітко усвідомлювати свої «повноваження» та розставляти пріоритети. У нашому випадку, це особлива атмосферність, афористичність та милозвучність. Незважаючи на те, що ритмічний малюнок зазнав певних змін, поезія лишилася легко читабельною, гармонійною та лаконічною.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Hofmannsthal, Hugo von (1979): *Gesammelte Werke in zehn Einzelbänden. Band 1: Gedichte, Dramen.* Frankfurt a. M., S. 86-87
2. Landers, Clifford E. (2001): *Literary Translation. A Practical Guide.* Ontario: Multilingual Matters Ltd., S. 100